

Datum van inontvangstneming : 05/11/2020

Zaak C-460/20

Samenvatting van het verzoek om een prejudiciële beslissing overeenkomstig artikel 98, lid 1, van het Reglement voor de procesvoering van het Hof van Justitie

Datum van indiening:

24 september 2020

Verwijzende rechter:

Bundesgerichtshof (Duitsland)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

27 juli 2020

Verzoeker en verzoeker tot Revision:

TU

RE

Verweerster en verweerster in Revision:

Google LLC

Voorwerp van het hoofdgeding

Vordering tot het uit de zoekresultaten verwijderen van bepaalde links naar online-artikelen van een derde waarin verzoekers met naam worden genoemd en die deels zijn geïllustreerd met foto's van verzoekers, alsmede tot het staken van de weergave van deze foto's in de vorm van zogenoemde miniaturen („thumbnails”)

Voorwerp en rechtsgrondslag van de verwijzing

Uitlegging van het Unierecht, artikel 267 VWEU

Prejudiciële vragen

1. Is het verenigbaar met het recht van de betrokkene op eerbiediging van zijn privéleven (artikel 7 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie, PB 2016, C 202, blz. 389) en op bescherming van de hem betreffende persoonsgegevens (artikel 8 van het Handvest) om bij de afweging, overeenkomstig artikel 17, lid 3, onder a), van verordening (EU) 2016/679 van het Europees Parlement en de Raad van 27 april 2016 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens en tot intrekking van richtlijn 95/46/EG (algemene verordening gegevensbescherming, AVG, PB 2016, L 119, blz. 1), van de tegenstrijdige rechten en belangen die voortvloeien uit de artikelen 7, 8, 11 en 16 van het Handvest – welke afweging nodig is in het kader van de toetsing van het door de betrokkene tegen de verantwoordelijke van een internet-zoekdienst gerichte verzoek om verwijdering – in het geval dat de link waarvan de verwijdering wordt gevraagd, leidt naar inhoud die feitelijke beweringen en op feitelijke beweringen berustende waardeoordelen bevat die volgens de betrokkene onjuist zijn en waarvan de rechtmatigheid afhangt van de vraag of de daarin opgenomen feitelijke beweringen juist zijn, in belangrijke mate tevens rekening te houden met de vraag of van de betrokkene in redelijkheid kan worden gevergd dat deze rechtsbescherming inroept – bijvoorbeeld middels een verzoek om een voorlopige voorziening – tegen de aanbieder van de inhoud en aldus ten minste voorlopig opheldering zou kunnen verkrijgen omtrent de juistheid van de door de verantwoordelijke van de zoekmachine weergegeven inhoud?

2. Moet in het geval van een verzoek om verwijdering, gericht tegen de verantwoordelijke van een internet-zoekdienst welke zoekdienst bij het zoeken op naam zoekt naar foto's van natuurlijke personen die door derden in verband met de naam van de persoon op internet zijn gezet, en de gevonden foto's in de resultatenlijst als miniaturen („thumbnails”) weergeeft, in het kader van de overeenkomstig artikel 12, onder b), en artikel 14, eerste alinea, onder a), van richtlijn 95/46/EG van het Europees Parlement en de Raad van 24 oktober 1995 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens (richtlijn gegevensbescherming, PB 1995, L 281, blz. 31) / artikel 17, lid 3, onder a), AVG, te verrichten afweging van de tegenstrijdige rechten en belangen die voortvloeien uit de artikelen 7, 8, 11 en 16 van het Handvest, in belangrijke mate rekening worden gehouden met de context van de oorspronkelijke publicatie van de derde, ook al verstrekt de zoekmachine bij het weergeven van de miniatuur weliswaar de link naar de website van de derde, maar wordt de website zelf niet genoemd en wordt de hierdoor toegankelijk gemaakte context door de internet-zoekdienst zelf ook niet weergegeven?

Aangevoerde Unierechtelijke bepalingen

Handvest van de grondrechten van de Europese Unie, artikelen 7, 8, 11, 16

Verordening (EU) 2016/679 van het Europees Parlement en de Raad van 27 april 2016 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens en tot intrekking van Richtlijn 95/46/EG, artikel 17, overweging 4

Richtlijn 95/46/EG van het Europees Parlement en de Raad van 24 oktober 1995 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens, artikelen 12 en 14

Aangevoerde rechtspraak

- van het Hof van Justitie

Arrest van 13 mei 2014, Google Spain en Google (C- 131/12, EU:C:2014:317)

Arrest van 24 september 2019, GC e.a. (verwijdering van links naar gevoelige gegevens) (C- 136/17, EU:C:2019:773)

Arrest van 24 september 2019, Google (territoriale werkingssfeer van de verwijdering) (C- 507/17, EU:C:2019:772)

Arrest van 29 juli 2019, Spiegel Online (C- 516/17, EU:C:2019:625)

Arrest van 14 februari 2019, Buivids (C- 345/17, EU:C:2019:122)

Arrest van 7 augustus 2018, ██████████ (C- 161/17, EU:C:2018:634)

Arrest van 8 september 2016, GS Media (C- 160/15, EU:C:2016:644)

Arrest van 16 februari 2012, SABAM (C- 360/10, EU:C:2012:85)

Arrest van 24 november 2011, Scarlet Extended (C- 70/10, EU:C:2011:771)

Arrest van 16 december 2008, Satakunnan Markkinapörssi en Satamedia (C- 73/07, EU:C:2008:727)

- van het Europese Hof voor de rechten van de mens

Arrest van 28 juni 2018 – 60798/10, 65599/10 (M. L. en W. W. / Duitsland)

Arrest van 4 december 2018 – 11257/16 (Magyar Jeti Zrt/Hongarije)

Arrest van 27 juni 2017 – 931/13 (Satakunnan Markkinapörssi OY en Satamedia/Finland)

Arrest van 2 februari 2016 – 22947/13 (Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete en Index.hu Zrt/Hongarije)

Arrest van 7 februari 2012 – 39954/08 (██████████ Duitsland)

Arrest van 7 februari 2012 – 40660/08 en 60641/08 (██████████ Duitsland [nr. 2])

Korte weergave van de feiten en de procedure

- 1 Verzoeker is in een verantwoordelijke functie werkzaam voor dan wel betrokken bij verschillende vennootschappen binnen de financiële dienstverlening. Verzoekster was de partner van verzoeker en tot en met mei 2015 procuratiehouder van een van deze vennootschappen.
- 2 Op de website www.g...net (hierna: g-net) verschenen op respectievelijk 27 april 2015, 4 juni 2015 en 16 juni 2015 drie artikelen waarin de beleggingsstrategie van verschillende van deze vennootschappen kritisch werd besproken. Het artikel van 4 juni 2015 was bovendien voorzien van drie foto's van verzoeker en een foto van verzoekster. De artikelen konden twijfels oproepen over het serieuze karakter van de beleggingsstrategie; de afbeeldingen – samen met de artikelen – konden de suggestie wekken dat verzoekers in door derden gefinancierde luxe leefden. Volgens het colofon van g-net is G-LLC exploitant van deze website. Het doel van de onderneming van G-LLC is naar eigen zeggen „door actieve verstrekking van informatie en permanente transparantie een duurzame bijdrage te leveren aan de bestrijding van fraude in economie en maatschappij”. In verschillende publicaties wordt het bedrijfsmodel van G-LLC bekritiseerd, onder meer met het verwijt dat G-LLC probeert bedrijven af te persen door in eerste instantie negatieve berichten te publiceren en daarna aan te bieden om de berichten tegen betaling van zogenoemd beschermingsgeld weer te verwijderen respectievelijk de plaatsing van negatieve berichten te voorkomen.
- 3 De artikelen van 4 juni 2015 en 16 juni 2015 werden door verweerster in de resultatenlijst van haar zoekmachine weergegeven, telkens wanneer de voor- en achternamen van verzoekers – zowel afzonderlijk als ook samen met bepaalde bedrijfsnamen – werden ingetoetst. Het artikel van 27 april 2015 werd in die resultatenlijst weergegeven wanneer bepaalde bedrijfsnamen werden ingetoetst. De resultatenlijst bevatte ook de links naar deze artikelen. Bovendien werden door verweerster in de resultatenlijst van het zoeken naar afbeeldingen de in het artikel van 4 juni 2015 opgenomen foto's van verzoekers als miniatures („thumbnails”) weergegeven. Dit laatste is sinds september 2017 niet meer het geval. Sinds 28 juni 2018 zijn ook de links naar de artikelen op g-net niet meer in werking.

- 4 De eis waarmee verzoekers beogen de zoekresultaten en de miniatures van verweerster uit haar resultatenlijst te laten verwijderen, werd in eerste aanleg afgewezen. De rechter in hoger beroep is ervan uitgegaan dat de verwerking van de persoonsgegevens van verzoekers door verweerster rechtmatig is geweest en dat de vordering derhalve niet kan worden gebaseerd op artikel 17 van verordening 2016/679. In het kader van de op grond van artikel 6, lid 1, onder f), van verordening 2016/679 uit te voeren afweging van de tegenstrijdige rechten en belangen van de partijen, moet aan de specifieke werkwijze en het bijzondere belang van een zoekmachine voor de bruikbaarheid van het internet groot gewicht worden toegekend. Aangezien tussen de exploitant van de zoekmachine en de auteurs van de in de resultatenlijst weergegeven inhoud in de regel geen rechtsbetrekking bestaat, de gehele situatie daarom niet kan worden bepaald en beoordeeld zonder rekening te houden met het standpunt van de aanbieder van de inhoud, en de exploitant van de zoekmachine uitsluitend beschikt over de verklaringen van de betrokkenen, gelden voor de exploitant van een zoekmachine pas specifieke gedragsregels wanneer hij door een concrete aanwijzing van de betrokkene op de hoogte wordt gebracht van een kennelijke en op het eerste gezicht duidelijk herkenbare schending van rechten. Deze beginselen zijn ook van toepassing wanneer de zoekmachine slechts wordt gebruikt voor het zoeken naar afbeeldingen, aldus deze rechter.
- 5 Voor zover het gaat om de juistheid van de beweerde feiten, rust de stel- en bewijsplicht op degene die zich op het recht beroept, met andere woorden de verzoekers. Aangezien verzoekers de onjuistheid van de over hen verspreide feiten en afgegeven waardeoordelen wel hebben gesteld, maar niet hebben bewezen, is verweerster niet in staat de inhoud waarnaar haar links verwijzen, te beoordelen, aldus de rechter. Om die reden was verweerster volgens de maatstaf van een „kennelijke en op het eerste gezicht duidelijk herkenbare schending van rechten” niet verplicht de betreffende zoekresultaten te verwijderen. Ook wat betreft de als miniatures weergegeven foto's is niet gebleken van een kennelijke en voor verweerster zonder meer herkenbare schending van rechten.

Korte weergave van de motivering van de verwijzing

- 6 Of het bij de verwijzende rechter aanhangige beroep in Revision slaagt, hangt af van de uitlegging van het Unierecht. Wat betreft de links naar de drie aangehaalde artikelen is verordening 2016/679 *ratione temporis*, *ratione materiae* en *ratione loci* van toepassing. Het recht van verzoekers op permanente verwijdering van de door hen gewraakte zoekresultaten valt onder artikel 17, lid 1, van verordening 2016/679. Wat de miniatures betreft, zijn artikel 12, onder b), en artikel 14, [lid 1,] onder a), van richtlijn 95/46 van toepassing, aangezien verweerster de miniatures in ieder geval reeds sinds 2017 en derhalve vóór de inwerkingtreding van verordening 2016/679 al niet meer weergaf. De verwijzende rechter gaat ervan uit dat de voorwaarden voor de verwijdering overeenkomstig de algemene verordening gegevensbescherming en die overeenkomstig de richtlijn gegevensbescherming parallel naast elkaar bestaan. Om die reden verzoekt hij de

met betrekking tot de afbeeldingen gestelde tweede vraag meteen ook voor de algemene verordening gegevensbescherming te beantwoorden.

Eerste prejudiciële vraag

- 7 Artikel 17, lid 1, van verordening 2016/679 is overeenkomstig artikel 17, lid 3, onder a), ervan niet van toepassing voor zover de door de exploitant van de zoekmachine uitgevoerde gegevensverwerking nodig is voor het uitoefenen van het recht op vrijheid van meningsuiting en informatie. Het recht op bescherming van persoonsgegevens heeft geen absolute gelding, maar moet, zoals in overweging 4 van de verordening wordt vermeld, worden beschouwd in relatie tot de functie ervan in de samenleving en moet conform het evenredigheidsbeginsel tegen andere grondrechten worden afgewogen. Deze afweging van grondrechten moet worden uitgevoerd op basis van, enerzijds, alle relevante omstandigheden van het individuele geval en met inachtneming van de ernst van de aantasting van de grondrechten van de betrokkenen (van verzoekers), en, anderzijds, de grondrechten van verweerster, de belangen van haar gebruikers en het publiek alsmede de grondrechten van de aanbieders van de inhoud waar de gewraakte links in de resultatenlijst naar toe leiden.
- 8 De afweging berust op de wijze waarop de zoekdienst van verweerster functioneert. Hierbij gaat het immers om een zelfstandige handeling binnen de gegevensverwerking, die derhalve ook wat betreft de daarmee gepaard gaande beperkingen van de grondrechten zelfstandig moet worden beoordeeld. De vraag naar de rechtmatigheid van de links staat los van de vraag naar de rechtmatigheid van de publicatie van de gelinkte bijdragen van de aanbieder.
- 9 In casu motiveren verzoekers hun verzoek om verwijdering door te stellen dat de gelinkte artikelen onjuistheden bevatten. Verweerster stelt zich op het standpunt dat zij niet kan beoordelen of de gewraakte verklaringen in het artikel juist zijn of niet.
- 10 Aangezien de betrokken verklaringen de grondrechten van de betrokkenen op eerbiediging van hun privéleven en bescherming van hun persoonsgegevens die voortvloeien uit de artikelen 7 en 8 van het Handvest aantasten, hangt de op grond van artikel 17, lid 3, onder a), van verordening 2016/679 voorgeschreven afweging af van de vraag of de feitelijke beweringen in de gelinkte artikelen juist zijn. Wanneer ze juist zijn, heeft het publiek er een gerechtvaardigd belang bij om hierover te worden geïnformeerd en zouden de door de grondrechten beschermde belangen van de exploitant van de zoekmachine, de aanbieder van de inhoud en de gebruikers prevaleren boven de in de artikelen 7 en 8 van het Handvest beschermde belangen van verzoekers.
- 11 Verweerster beschikte niet over informatie betreffende de juistheid van de door verzoekers gewraakte feitelijke beweringen en was derhalve in het kader van de beoordeling van het verzoek om verwijdering niet in staat de tot haar taak behorende afweging tussen de tegenstrijdige rechten en belangen voortvloeiende

uit de artikelen 7 en 8 van het Handvest enerzijds en de artikelen 11 en 16 van het Handvest anderzijds te verrichten.

- 12 De vraag of verweerster had moeten voldoen aan het verzoek van verzoekers om verwijdering, hangt daarom af van de vraag of verzoekers verplicht waren om de door hen gestelde onjuistheid van de gewraakte beweringen te bewijzen, of op zijn minst aan te tonen dat deze tot op zekere hoogte kennelijk onjuist waren, dan wel of verweerster de stelling dat de door verzoekers gewraakte feitelijke beweringen onjuist waren als correct had moeten aanmerken, of de feiten had moeten onderzoeken.
- 13 Hierbij komen volgens de verwijzende rechter de voorwaarden voor een eventuele verwijdering niet reeds te vervallen enkel omdat de oorspronkelijk in de resultatenlijst van verweerster weergegeven artikelen sinds 28 juni 2018 niet meer via g-net te vinden zijn. De artikelen kunnen immers opnieuw online worden geplaatst.
- 14 De onder punt 12 vermelde kernvraag van het geschil, te weten op welke partij welke verplichtingen rusten, wanneer in het kader van een verzoek om verwijdering de juistheid van de door de zoekmachine weergegeven inhoud tussen hen in geding is, is Unierechtelijk nog niet beantwoord.
- 15 Een schematische oplossing waarbij ofwel op de exploitant van de zoekmachine ofwel op de betrokkene verplichtingen rusten, lijkt niet te rechtvaardigen, dit met het oog op het feit dat enerzijds het recht op bezwaar van de betrokkene niet onvoorwaardelijk is, en anderzijds internet-zoekdiensten van essentieel belang zijn voor het gebruik van dit medium. De uit de artikelen 7 en 8 van het Handvest enerzijds en de artikelen 11 en 16 van het Handvest anderzijds voortvloeiende rechten en belangen, die in dergelijke situaties haaks op elkaar staan, moeten in gelijke mate tegen elkaar worden afgewogen.
- 16 Wanneer in een geval zoals het onderhavige de betrokkene verplicht zou zijn om aan de exploitant van de zoekmachine het bewijs te leveren van de onjuistheid van de gelinkte inhoud, zou de betrokkene aan de exploitant gedetailleerde gegevens moeten verstrekken die mogelijk bijzonder gevoelig zijn en inbreuk zouden kunnen maken op persoonlijkheidsrechten, waarbij hij tevens het risico loopt dat een en ander niet kan worden opgehelderd. Dit risico is met name aan de orde bij het bewijs van een negatief feit, dus als de betrokkene moet aantonen iets niet te hebben gedaan. Het recht op verwijdering op grond van artikel 17, lid 1, van verordening 2016/679 zou in die gevallen feitelijk worden uitgehold.
- 17 Indien daarentegen de exploitant van de zoekmachine bij de beslissing over het verzoek om verwijdering de stelling van de betrokkene dat een feit onjuist is, als correct zou moeten aanmerken, zou het gevaar bestaan dat juiste feitelijke beweringen waarbij een gerechtvaardigd belang van het publiek bestaat om te worden geïnformeerd en waarvan de publicatie, gelet op de juistheid van de beweerde feiten, zonder twijfel toelaatbaar zou zijn, voor een aanzienlijk deel niet

meer door de zoekmachine zouden kunnen worden weergegeven en nog maar moeilijk voor het publiek toegankelijk zouden zijn. Hierdoor zouden de door artikel 11 van het Handvest beschermde rechten van de aanbieder van de inhoud, te weten de vrijheid van meningsuiting en -verspreiding, en het belang van het publiek om van deze beweringen kennis te nemen, worden geschonden.

- 18 In plaats van schematische oplossingen komt derhalve alleen een bemiddelende oplossing in aanmerking. Zo zou van de exploitant van een zoekmachine kunnen worden gevraagd om in het kader van een notice and take down-procedure de juiste feiten boven water te krijgen en te beoordelen, waarbij in de regel het advies van de verantwoordelijke aanbieder van de inhoud moet worden ingewonnen. Echter ook van de betrokkene zelf zou kunnen worden verlangd dat deze de juistheid van de inhoud die door de exploitant van de zoekmachine wordt weergegeven, op zijn minst voorlopig, dat wil zeggen middels een verzoek om een voorlopige voorziening, laat onderzoeken, echter alleen als van de betrokkene, met inachtneming van de concrete omstandigheden van het individuele geval, in redelijkheid kan worden gevergd dat deze een kort geding tegen de aanbieder van de inhoud aanspant.
- 19 De verwijzende rechter neigt naar deze laatste benadering, dat wil zeggen dat de betrokkene van de aanbieder van de inhoud dient te vorderen dat deze de juistheid van de gelinkte inhoud onderzoekt. De vraag naar de juistheid van de inhoud kan immers alleen in het kader van de relatie tussen de aanbieder van de inhoud en de betrokkene worden beantwoord. De exploitant van de zoekmachine is weliswaar in het kader van de gegevensbescherming rechtstreeks verantwoordelijk, doch wat de door hem gelinkte inhoud betreft, blijft hij slechts een intermediair. De voorafgaande instelling door de betrokkene van een vordering tegen de aanbieder van de inhoud zou derhalve beperkt blijven tot die situaties waarin in het kader van de behandeling van een verzoek om verwijdering de vraag naar de juistheid van de door de exploitant van de zoekmachine gelinkte informatie niet door de bevoegde rechter in het kader van de afgehele afweging van de rechten en belangen die voortvloeien uit de artikelen 7, 8, 11 en 16 van het Handvest in de relatie tussen betrokkene en exploitant, kan worden beantwoord.

Tweede prejudiciële vraag

- 20 Wanneer de verantwoordelijke van een zoekmachine voor afbeeldingen, zoals in casu verweerster, in de door die zoekmachine zelf opgestelde resultatenlijst zogenoemde miniatures weergeeft van de door die machine op het internet voor de opgezochte zoekterm gevonden afbeeldingen, gaat het om een zelfstandig toegankelijk maken van deze afbeeldingen en om een zelfstandige verwerking van gegevens. Uit de zelfstandige weergave van de miniatures in de resultatenlijst van de zoekmachine kan op zichzelf niet de context van de originele publicatie worden afgeleid; de miniatuur in de link van de resultaten is veeleer contextneutraal.
- 21 Voor de in het kader van artikel 12, onder b), artikel 14, eerste alinea, onder a), van richtlijn 95/46, artikel 17, lid 3, onder a), van verordening 2016/679 te

verrichten afweging van de rechten en belangen die voortvloeien uit de artikelen 7, 8, 11 en 16 van het Handvest is doorslaggevend of hierbij alleen deze contextneutrale miniatuur of de oorspronkelijke context van de publicatie van de afbeelding in aanmerking moet worden genomen.

- 22 De verwijzende rechter wijst erop dat de voorwaarden voor het verzoek van verzoekers om verwijdering naar zijn mening in temporeel opzicht ook voor afbeeldingen nog steeds bestaan.
- 23 Voor het in aanmerking nemen van de context van de oorspronkelijke publicatie in het algemeen pleit allereerst het feit dat het bij miniaturen uiteindelijk gaat om links naar de website van de derde. De verstandige gemiddelde gebruiker van een zoekmachine voor afbeeldingen weet dat de door de zoekmachine in de resultatenlijst bijeengebrachte miniaturen allemaal afkomstig zijn van publicaties van derden, waarin zij in de regel in een bepaalde context zijn gepubliceerd.
- 24 Tegen het in aanmerking nemen – bij het toetsen van het recht op verwijdering – van de context van de oorspronkelijke publicatie van de derde pleit het feit dat de activiteit van de verantwoordelijke van een zoekmachine op zichzelf moet worden beschouwd. Een internet-zoekdienst draagt bij aan de verdere mondiale verspreiding van de door deze dienst geïndexeerde afbeeldingen, door deze toegankelijk te maken voor iedere internetgebruiker die een zoekactie uitvoert aan de hand van de naam van de betrokken persoon.
- 25 Op zichzelf beschouwd moet derhalve meer belang worden gehecht aan het feit dat de oorspronkelijke context van de publicatie van de afbeelding weliswaar via meerdere links te achterhalen is, maar bij de weergave van de miniatuur niet wordt benoemd en ook voor het overige nergens te zien is. Met het oog op de zelfstandige beoordeling van de activiteit van de verantwoordelijke van de zoekmachine moet er derhalve rekening mee worden gehouden dat in ieder geval de minder oplettende gebruiker van de zoekdienst voor afbeeldingen alleen de miniaturen bekijkt, zonder precies na te gaan waar de afbeeldingen vandaan komen en hoe zij binnen hun oorspronkelijke context moeten worden geplaatst. De verantwoordelijke van de zoekmachine ontdoet de afbeeldingen van hun context, door ze volledig als miniatuur weer te geven en toont deze zelfs als eigen inhoud afzonderlijk op zijn eigen website – waarbij hij zijn status van louter intermediair verlaat. Om deze reden lijkt het logisch om voor de beoordeling van de rechtmatigheid van de gegevensverwerking door de verantwoordelijke van de zoekmachine bij de uit te voeren afweging alleen de uit de miniatuur zelf af te leiden rechten en belangen in aanmerking te nemen.
- 26 Volgens de verwijzende rechter houdt laatstgenoemde opvatting rekening met het recht van de persoon op bescherming van de eigen afbeelding, omdat dit recht met name vereist dat de betrokkene zelf bepaalt hoe er met zijn eigen afbeelding wordt omgegaan, en met name de mogelijkheid heeft om de verspreiding van de afbeelding tegen te gaan.